

1

בעוהשי"ת

ספר חסידים

המפואר

חברו אב וראשון לכל החסידים
הקדוש האלקי רבי יהודה החסיד זצוקללה"ה

וראה זה חדש במהדורה זו:

ספר חסידים

הוגה בתכלית הדקדוק משיבושי דפוס קודמים
חולק לקטעים, וצויינו מראי מקומות

מלוקט מ"יעלזו חסידים"
מהרה"ק רבי אליעזר פאפו זצ"ל על
על פי סדר הסימנים

פירוש קדמון עפ"י דפו"ר
הושלמו למעלה מחמישים סימנים
מאות שורות, ואלפי מילים

שנו"ס וכתבי יד
חילופי נוסחאות ומקורותיהם
והשלמות מכת"י פארמא

ילקוט מפרשים
שיטה מקובצת מכ"ט מפרשים
והגהות מכת"י שעדיין לא הודפסו

מקורות והארות

מקורות לדברי רבינו, ציונים לשו"ע ונו"כ, ספרי שו"ת שדנו בדברי רבינו

נכתב ונערך בס"ד ע"י

הרב שמועון גוטמן שליט"א

חבר מערכת "אוצר הפוסקים"

יומא דהילולא דרבינו - י"ג אדר ה'תשס"ז לפ"ק

"זה שנת ספר חסידים, חיבר רבנו הגדול אב לחסידים ליראי ה' ולהשבי שמו הקדוש
האלקי רבנו יהודה בן רבי שמואל החסיד ובר צדיק קדוש לברכה לחיי העולם"

לפ"ג

ז"ל לזקן ומזון כספ"ט - (י"ג)
(קצין את המשרת רק הכסף א"א את החסיד)

שלא תהא ח"ו כליה ואבדון לעולם, כמו שנשבע על המבול שלא יוסיף עוד להכות ויהא אבדון ומ"ש וכתוב לא תקום פעמים צדה ר"ל וכתוב"א אין גוזרין כנ"ל משום כליה, דלמא דוקא לא משנה בקללה

ואין גוזרין חרם וכו'. עיין לקמן (סי' ת"ט) ובפתחי תשובה אה"ע (סי' קנ"ה) בסדר הגט (סי' מ"ג), שכתב דאם בשעת הדחק נותנין גט בלילה אין להרב או להחרים על מי שמוציא לעז על הגט עיי"ש. וצ"ע דלפי זה

אם מסדרין ב' גיטין ביום אחד אין להחרים בפעם השנית, כמ"ש הספר חסידים. [אמרוקסחא דעניא]

אם מסדרין ב' גיטין ביום אחד אין להחרים בפעם השנית, כמ"ש הספר חסידים. [אמרוקסחא דעניא]

במארה נגממריא חרם. וכתוב (נחום א ט) לא תקום פעמים צדה, ואין גוזרין חרם אלא ביום, שנאמר (איוב ג א) ויקלל את יומו. (דמ" כ ד) ארור היום.

קמ"ד הביאו את כל המעשר אל בית

האוצר [וגו'] ובחנוני נא בזאת

המעשר וכו'. עיין

מכות (כג.) מעשר מנ"ל דהסכימה דעת הקב"ה עמהם דכתיב והביאו וגו' הרי דהש"ס מפרש מקרא זה על תרומת מעשר של חבואה ועיין שבת (לב) בעון ביטול תוי"מ וכו' ואם נותן וכו' שנאמר בחנוני

גדול הפרשת מעשר שאמר הקב"ה בחנוני, מכל דברים אחרים שאסור לנסותו, שנאמר (דברים ו טז) לא תנסו את ה' אלהיכם (תענית ט), אותו המעשר

וגו' הרי ג"כ שמפרש מקרא זה על תו"מ דחבואה וצ"ע ועיין במדרש שוחר טוב (פני"ג) בין שאנו גולים מקיימים אנו מצות מעשרות עיי"ש וע"כ מעשר כספים מבואר דלא כמ"ש בחשוכה מאהבה (סי' פ"ו) ועיין ב"ח (יו"ד סי' של"א) דאין חיוב במעשר כספים בזה"ל והט"ז שם השיג עליו ועיין חו"י (סי' רכ"ד) ושבו"י (ח"ב סי' פ"ה). ועיין רמ"א יו"ד (סי' רמ"ז) ובשאלת יעב"ץ סי' ג' ושו"ת פנ"י סי' ב' ומהרי"א יעלה חו"ד (סי' של"ה). ועיין במגיד מישרים מהב"י (פ' צו) שבטלו למעשר כספים משום דאחי. לידי תקלה כמו שבטלו למעשר בהמה מה"ט. ועוד כתב שם ולא איתקן מעשר אלא למאן דבעי להתעשר כו' וד"ז צע"ג הרי כמה מ"ע שמתן שכון בצדן והמה מצות חיוביות אלא שאין כופין עליהן עיי"ש. [משנת חסידים]

ה' אלהיכם (תענית ט), אותו המעשר וגו' הרי ג"כ שמפרש מקרא זה על תו"מ דחבואה וצ"ע ועיין במדרש שוחר טוב (פני"ג) בין שאנו גולים מקיימים אנו מצות מעשרות עיי"ש וע"כ מעשר כספים מבואר דלא כמ"ש בחשוכה מאהבה (סי' פ"ו) ועיין ב"ח (יו"ד סי' של"א) דאין חיוב במעשר כספים בזה"ל והט"ז שם השיג עליו ועיין חו"י (סי' רכ"ד) ושבו"י (ח"ב סי' פ"ה). ועיין רמ"א יו"ד (סי' רמ"ז) ובשאלת יעב"ץ סי' ג' ושו"ת פנ"י סי' ב' ומהרי"א יעלה חו"ד (סי' של"ה). ועיין במגיד מישרים מהב"י (פ' צו) שבטלו למעשר כספים משום דאחי. לידי תקלה כמו שבטלו למעשר בהמה מה"ט. ועוד כתב שם ולא איתקן מעשר אלא למאן דבעי להתעשר כו' וד"ז צע"ג הרי כמה מ"ע שמתן שכון בצדן והמה מצות חיוביות אלא שאין כופין עליהן עיי"ש. [משנת חסידים]

אותו המעשר הוא מעשר עני ליתת מעשר מכ"ץ

שום דהוי קאי ביום לכך התחיל ביום, ולמה באמת לא קאי בלילה והתחיל בלילה, וגם מה אתי קרא לשמועין, לכתוב סתם ויקלל את עת נולדו, אלא ע"כ צ"ל שלא היה יכול לקלל אלא ביום, ומשום דהוי קאי לכתוב סתם. ודבר זה אתי קרא לאשמועין, לכך לא נכתב סתם. וכן קשה נמי בירמיה למה אמר ילדתי ביום אשר ילדתי בו, אפלו אי אמרינן דירמי' הוי ידע שנולד ביום, מ"מ מה היה חסר אם אמר אשר ילדתי ביום אשר ילדתי בו, וא"כ מלת היום דרישא דקרא מיותר, אלא ודאי ה"ק ירמיה, ארור היום ר"ל ביום אני עומד, ואומר ארור אשר ילדתי בו, אבל לא בלילה, לפי שאין מקללין ומאריין בלילה כנ"ל:

שום דהוי קאי ביום לכך התחיל ביום, ולמה באמת לא קאי בלילה והתחיל בלילה, וגם מה אתי קרא לשמועין, לכתוב סתם ויקלל את עת נולדו, אלא ע"כ צ"ל שלא היה יכול לקלל אלא ביום, ומשום דהוי קאי לכתוב סתם. ודבר זה אתי קרא לאשמועין, לכך לא נכתב סתם. וכן קשה נמי בירמיה למה אמר ילדתי ביום אשר ילדתי בו, אפלו אי אמרינן דירמי' הוי ידע שנולד ביום, מ"מ מה היה חסר אם אמר אשר ילדתי ביום אשר ילדתי בו, וא"כ מלת היום דרישא דקרא מיותר, אלא ודאי ה"ק ירמיה, ארור היום ר"ל ביום אני עומד, ואומר ארור אשר ילדתי בו, אבל לא בלילה, לפי שאין מקללין ומאריין בלילה כנ"ל:

קמ"ד הביאו את כל המעשר אל בית האוצר וגו' גדול הפרשת מעשר שאמר הקב"ה בחנוני מכ"ץ כו' אותו המעשר הוא מעשר עני ליתת כו' קשה ליה דע"כ לא קאי הפסוק אמעשרות בכללן דא"כ הל"ל וביאו את כל המעשרות, אלא הפסוק קאי על מעשר יחידי, א"כ היה לו לכתוב הביאו את המעשר, דפשיטא שיביא דמלת מעשר פרושו אחד מעשרה, שאם לא יביא אחד מעשר לא יקרא מעשר, ואמר ועוד קשה גדול הפרשת מעשר דברים אחרים שאסור כו' ולמה באמת מותר לנסות הקב"ה בענין המעשר, ובא כמתרץ ואמר אותו

קמ"ד הביאו את כל המעשר אל בית האוצר וגו' גדול הפרשת מעשר שאמר הקב"ה בחנוני מכ"ץ כו' אותו המעשר הוא מעשר עני ליתת כו' קשה ליה דע"כ לא קאי הפסוק אמעשרות בכללן דא"כ הל"ל וביאו את כל המעשרות, אלא הפסוק קאי על מעשר יחידי, א"כ היה לו לכתוב הביאו את המעשר, דפשיטא שיביא דמלת מעשר פרושו אחד מעשרה, שאם לא יביא אחד מעשר לא יקרא מעשר, ואמר ועוד קשה גדול הפרשת מעשר דברים אחרים שאסור כו' ולמה באמת מותר לנסות הקב"ה בענין המעשר, ובא כמתרץ ואמר אותו

מקורות והארות

ג' גיטין אין להניח תרם דר"ת המבואר במרכי גיטין את רמ"ב אחר כל גט. פסוק אחד כנ"ל. ובשו"ת אבני חפץ סימן צ"ט אות ב' כתב דיש לקמ"ד מדברי רבינו דבמקום שיש ספק בשמות הגט ועושין ב' יימין

קמ"ד

אשר ירויח הן ברבית וכו'. עין רואה הרבינו מפרש קראי דמלאכי על מעשר כספים, ומסוגית לשונו הקדוש נראה דלפירוש אמיתי קאמר. ותימה על הרב בית חדש שכתב דמעשר כספים אפילו מדרבנן ליתיה. ונעלם ממנו דברי התוס' בתעניות (ט) ודברי תנחומא ודברי הרב צידה לדרך, וכבר השיגוהו להרב בית חדש ועתה ראיתי דברי רבינו דקרי בחיל ולייט עלה כמבואר (ג) [בריה עולם] הוא מעשר עני. מבואר מדברי רבינו דבמעשר עני מותר לנסות גם במעשר כספים

כסתימת דברי הרמ"א (ס"ו רמ"ז) דלא כשאלת יעב"ץ מובא בפ"ת שם ועיין בפירוש האזולאי. והגהות רמ"א לתת לעניים מעשר וכו'. עיין בחוות יאיר (ס"ו רכ"ז) שער אפרים ס"ו פ"ד שאלת יעב"ץ ח"א (ס"ו א"ו ס"ג ג) ובח"ב (ס"ו ק"ט) ובפסיקתא רבתי פס' עשר ובפי' התוס' עה"ת פ' ויצא פס' כל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך בשם מדרש. (חסד לאברהם)

אם מצא גניבה או הביאו לו גניבה צריך לעשר ולהפריש. כ"ה בדפוס ראשון ובד' פפד"מ ומשמע שהביאו לו מה שנגנב ממנו או שמצא בעצמו הגניבה וא"כ לא הרויח כלום ולמה יתן המעשר ממנו, ואולי ר"ל אחר שנתיימש ממנו א"כ שוב אינו שלודו וכשמצאו הרי הוא כרויח, אבל בדפוס אחר מצאתי כתוב אם מצא

מציאה או הביאו לו מציאה וזה יותר נכון, אך מ"ש הביאו לו מציאה אינו מוכן כי אם מצא א' דבר למה לו ואם ר"ל שא' מצא דבר ומכר לו בזול כבר נשמע זה ממש מכל דברים שבא ליד אדם בריות. ולשון א"כ מצא גניבה וכו'. עמש"כ במהדורא קמא שו"ר כן בפנים יפות (פ' לך) מתשובה אחת. ולשון הסתופס כאשר נכתב בפסוק כי עדיין לא היו ישראל לבין האומות ומלויין ברבית וכו'. הרב המפרש

המעשר הוא מעשר עני לתת בו מכל אשר אדם הן בו והשתא שפיר אמר מלת כל אשר מעשר יחידי מעשר עני, ואמר שיביאו מכל רויחו הן ברבית הן בו ויתורץ נמי קושיא א' הנ"ל, כי בעשית המצות שפע הכרכה מאח' המצו והיה יכול לנסות מכל אחרים, כי בודאי שפ"ב בשביל המצות, שפע שהעגל רוצה לינק פתה להניק, אך החטא מונע הטוב, כדכתיב כי ענינו מברילים וגו', ע"כ אסר

את ה', כי אם לא בא השפע הטוב לא יתקן ויש חילול השם בדבר לומר מבלתי יכולת הניח בנתינת המעשר לעניים כיון שבשביל עניים ואינו יודע אם חטא אחד מהם, שורת הדין היא החטא מונע השפע, ע"כ מותר לנסות בנתינת המעשר לעניים דוקא, ולא בשאר מעשרות משל מעשר ראשון שנתון ג"כ בשביל עצמו, לא נטלו חלק בארץ לכן ניתנה להם המעשר, נחלת א"י לשאר שבטים מתרבה, וגם עבודתם שהיה לישראל לעשות והם עושים הכהנים בתרומתם, משא"כ במעשר לעניים שמסיים כאשר נכתב בפסוק ר"ל מכת

מציאה או הביאו לו מציאה וזה יותר נכון, אך מ"ש הביאו לו מציאה אינו מוכן כי אם מצא א' דבר למה לו ואם ר"ל שא' מצא דבר ומכר לו בזול כבר נשמע זה ממש מכל דברים שבא ליד אדם בריות. ולשון א"כ מצא גניבה וכו'. עמש"כ במהדורא קמא שו"ר כן בפנים יפות (פ' לך) מתשובה אחת. ולשון הסתופס כאשר נכתב בפסוק כי עדיין לא היו ישראל לבין האומות ומלויין ברבית וכו'. הרב המפרש

מקורות והארות

הב"ח ובשו"ת שבות יעקב ח"ב ס"ו פ"ה כתב לדחות וכו"כ בשו"ת פני יהושע או"ח סו"ס ב' ובשו"ת שבות יעקב כתב ע"ד הפני" וכן ג"ל עיקר. ובשו"ת חת יאיר דדעתו נוטה כדעת הב"ח ואינו נראה לו דהוא אפילו דא"כ לא היו ישראל קרושים מקילין בזה (אמנם בשו"ת דברים יו"ד קל"ז כתב דהחז"י מורה לדעת השו"ת הנ"ל דהוא מדרבנן) שו"ת יהודה יעלה יו"ד שלי"ד דעת ח"א סו"ס ג' ובסי' ר' (וכדלעיל) וכו"כ בח"ב ס"ו ק"ט דאינו אלא אסמכתא ובשו"ת תשובה מאהבה ח"א ס"ו יו"ד סו"ס שלי"א ולדעת הרבה פוסקים בדעת שו"ת מרוטנבורג הנ"ל ובספר משנת חכמים על הרמב"ם יסודות יח. ד"ה והנה דאין במעשר כספים כי אם פרישות והנה עובר אינו נקרא עבריין רק הוא מנהג ותיקון שיהא מעות צדקה בפני עצמו ובשו"ת חת"ס יו"ד רל"א דמעשר כספים אינו חיוב יש מפרשים ויש שאינם מפרשים תש"ד תשס"ה. [ב] עיין יהודה יעלה יו"ד כ"ט. א' ישמח לבב יו"ד ס"ו ל"ב כתב דמשטחית לשון מעשר עני אתי עלה וכדעת הט"ז ודעימיה ואולי (תוס' ד"ל לאסמכתא כוון ומדת חסידות שנו כאן. וע"פ בהש"ע ד"ל ע"ד שו"ת חשב"ץ ח"ב ס"ו קל"ז דאם הליטתם וזהו עכו"ם מתיימש אף אם מכירו.

קמ"ד א' לפי פירוש ברית עולם, דעת רבינו דמעשר כספים הוא מה"ת, ועי' להלן בהע' על ברית עולם מש"כ משו"ת ישמח לבב דאולי רבינו כוון לאסמכתא ומדת חסידות, ובספר משנת חכמים על הרמב"ם ותוספות חדשים ביארו דברי הספרי הובא בתוס' תענית ט' ג"כ דמעש"כ מה"ת וכו"כ בשו"ת חת"ס יו"ד רל"ב דדעת המהרי"ל דהוא מה"ת (אמנם האחרונים העירו ע"ד חת"ס דהמהרי"ל בתשובה ס"ו נ"ד כתב בהדיא שמעש"כ מדרבנן וכדלהלן) אמנם המהרי"ל בתשובה ס"ו נ"ד ומביאו מה"רי אופנהיים, ומה"רם הובא במהרש"ל שו"ת נשאל דוד יו"ד כ"ד וכו"ג דעת הט"ז שמעשר כספים הוא רק חיוב דרבנן והכית לחם יהודא בביאור דברי מה"רם מרוטנבורג ס"ו ע"ד ס"ל לפי"ד הספרי מהתוס' תענית וירושלמי שהביא הב"י ביו"ד רמ"ט ס"ל דהוא חיוב גמור. דעת הרמב"ם מתנת עניים פ"ז ה"ה והטושי"ע יו"ד רמ"ט ז' ס"ל שמעש"כ הוא דין צדקה היכן שיש עניים, והרבה פוסקים נקטו דאין זה אלא מנהג או אסמכתא ומדת חסידות, השואל למהרי"ל שם ס"ל דאינו אלא מנהג וכ"כ דעת הב"י יו"ד שלי"א דכתב דאין בו חיוב לא מה"ת ולא מדרבנן, ובשו"ת שאלת יעב"ץ ח"א ס"ו ג' כתב דלהב"ח וסייעתו אפילו חיובא דרבנן ליכא ואינו אלא מנהג כשר וישר וכדלהלן, (והט"ז תמה ע"ד רמ"ט מבואר שחיוב גמור הוא כמ"ש הב"י בשם הירושלמי וכן במשנת חכמים על הרמב"ם תמה ע"ד

לית ומ"ש בו ו...
 ירויח הן ברבית וכו'...
 מעשר יחידי מעשר עני...
 מעשר עני לתת בו מכל אשר אדם הן בו והשתא שפיר אמר מלת כל אשר מעשר יחידי מעשר עני, ואמר שיביאו מכל רויחו הן ברבית הן בו ויתורץ נמי קושיא א' הנ"ל, כי בעשית המצות שפע הכרכה מאח' המצו והיה יכול לנסות מכל אחרים, כי בודאי שפ"ב בשביל המצות, שפע שהעגל רוצה לינק פתה להניק, אך החטא מונע הטוב, כדכתיב כי ענינו מברילים וגו', ע"כ אסר את ה', כי אם לא בא השפע הטוב לא יתקן ויש חילול השם בדבר לומר מבלתי יכולת הניח בנתינת המעשר לעניים כיון שבשביל עניים ואינו יודע אם חטא אחד מהם, שורת הדין היא החטא מונע השפע, ע"כ מותר לנסות בנתינת המעשר לעניים דוקא, ולא בשאר מעשרות משל מעשר ראשון שנתון ג"כ בשביל עצמו, לא נטלו חלק בארץ לכן ניתנה להם המעשר, נחלת א"י לשאר שבטים מתרבה, וגם עבודתם שהיה לישראל לעשות והם עושים הכהנים בתרומתם, משא"כ במעשר לעניים שמסיים כאשר נכתב בפסוק ר"ל מכת מציאה או הביאו לו מציאה וזה יותר נכון, אך מ"ש הביאו לו מציאה אינו מוכן כי אם מצא א' דבר למה לו ואם ר"ל שא' מצא דבר ומכר לו בזול כבר נשמע זה ממש מכל דברים שבא ליד אדם בריות. ולשון א"כ מצא גניבה וכו'. עמש"כ במהדורא קמא שו"ר כן בפנים יפות (פ' לך) מתשובה אחת. ולשון הסתופס כאשר נכתב בפסוק כי עדיין לא היו ישראל לבין האומות ומלויין ברבית וכו'. הרב המפרש

המש"ש כי עדיין לא היו ישראל נ"א כי
 התורה ישראל כו' כי מלאכי אמר הפסוק הזה,
 ובימיו היו ישראל עדיין בין האומות
 עובדות, או י"ל שהוא לשון בחמיה. כי עדיין
 ישראל לבין האומות
 עדיין לא היו ישראל לבין
 פרי והלא בימי עזרא
 הכתוב בברית ומ"ש ואוי
 פ"ח כי לסוף לא ישאר
 הכתוב ואיש וגו' עי'
 ה' המלש דה"ק הפסוק מי
 ע"פ המעשרות ואינו נותנו,
 היתה המעשרות סוף כו' כמו
 ופ"ח פ"אן והטעם כדאיתא
 ע"ה אמר ר' יהודה אמר רב כל המקיים בעצמו כך
 פ"א ל"ד כך, שרוצה לקיים בעצמו המקרא אפס לא
 ה' פ"ח אביון שלא יתענה, הנה הוא פותח פיו לשטן
 י"ח לפ"א ל"ד כך עיין מהרש"א, והנה מי שלא נתן
 ש"ה כראוי נמי עינו צרה שלא יתענה ופותח פיו
 לשטן, ע"כ סופו לבא לידי כך כי לסוף כו':

לישראל בין אומות העולם ומלוין בריבית.
 ואוי להם המעכבים מעשרותיהם ה', כי
 לבסוף לא ישאר להם בידם כי אם
 המעשר, והיינו דכתיב (במדבר ה') ואיש את
 קרשיו לו יהיו (תענית פ. תוד"ה עשר).
**קמ"ה כעם בחיק כסילים יגוח (קהלת ו'
 ט), הכעם רע מאד, וע"כ צריך**

דקדוקים בפסוק, וכתב דאליהם כיוון רבינו ז"ש
 כאשר נכתבו בפסוק. ובמה שסיים כי עדיין לא היו
 ישראל וכו', הביא נוסחא אחרת ופירושה. והוראה יראה
 שהדיוקים בפסוק אינם כדאים להכריח הפירוש,
 וכיאוורו בסיום דברי רבינו
 דחוק. ואפשר לפרש בפשיטות
 דכוונת רבינו כך היא, צריך
 לעשר ולהפריש כאשר נכתב
 בפסוק, כלומר בפסוק התורה
 עשר תעשר את כל תבואת
 זרעך, וככה יעשה במעשר
 כספים. והוקשה לו אמאי
 בתורה לא נכתב זה, ותיירך כי
 לא היו ישראל בין או"ה ולא

היו מלוין ברבית וכיוצא ממה שירויחו היום, כי
 כשישראל על אדמתם הכל מתעסקין בתבואה ויין
 ושמן, ולזה קבע בהם מעשר. ובימי מלאכי שהיינו
 בגלות ונחחדש רבית דגוי וכיוצא, אז כתיב הביאו את
 כל המעשר וכו', כן נ"ל ודו"ק.

וראיתי מ"ש הרב המפרש טוב טעם למה מותר לנסות
 במעשר, דכיון שהוא נותן לעניים ואינו כודק אם יש
 להם חטא, ומסתמא נותן לעניים יהיו מה שיהיו, כך

דכיון שהוא לא דקדק אם ראויים העניים גם מן השמים אינם מדקדקים אחריו אם
 לאותו השפע, ומשפיעין לו בלי דקדוק מדה"ד. וידוע מ"ש הטור דגם בצדקה שרי לנסויה, וזוהא אפשר
 יגוח נתן תתן לו ולא ירע לבבך בתתן לו שמה אינו ראוי העני והוא חוטא, כי בגלל הדבר הזה שאינך מדקדק
 להעני אם הוא כשר וראוי יברכך ה' אלהיך, ומדת הדין אינה מדקדקת אחריו ותתברך בשפע בלי דקדוק.

יהיה יש להרגיש על רבינו כפי מה שפירשנו דבריו בעניותנו, דהא גם בתורה כתיב עשר תעשר את כל
 ג"ח זרעך ואמרו בספרי, רבית ופרדקמטיא ושאר רוחים מנין ת"ל את כל, והגם דבספרי דקמן ליתא,
 המעשרתיהו דהתוספות בתעניות (ט) שהביאוה סמכין. וגם בתנחומא אמרו קרוב לזה ע"ש. וי"ל דסוכר רבינו
 א"ת אסתמכתא בעלמא אי' כוונת רבינו לתח טעם למה לא נכתב בפירוש ודו"ק היטב. (תורת השלמים) ודע כי אני הדל
 ע"פ בספר הקטן ברכי יוסף (י"ד סי' רמ"ט) דמעשר כספים הוא בתורת חיוב צדקה, ואינו בסוג מעשר עני ע"ש
 אחרת, והשתא חזא הויה לרבינו דקאמר דהוא מעשר עני, ויש לצדד הן בדברי רבינו הן בדברי הרמב"ם והטור
 כאשר המעיין ישפוט בצדק ודו"ק. (נרית עולם)

ע"ה הויה ברית עולם הנ"ל: ולא ירע לבבך בתתן לו שמה אינו ראוי העני והוא חוטא, וכו'. ועיין פני דוד
 א"ת (ט' ט"ז) [דכתב שם דההיא דפ"ק דב"ב הכשילם בב"א שאינם מהוגנים, לא אחיא ככולי עלמא, וז"ש נתון
 תתן לו ריבה בנתינות שיתן לכל עני שבישראל דהכל מצוה, ולא ירע לבבך מצד יצה"ט נמי דשמה אין זה הגון
 וכו', ועל כן אמר ולא ירע לבבך דכולל יצה"ט ויצה"ר, כי בגלל הדבר הזה יברכך וכו']. (גלוני מהר"ם)

כי"ה הנוסחא שהביא המפרש ד' פפד"מ והיא הנוסחא הנכונה
 ע"ה וכו' פירושה שמביא ראה על תחלת דבריו שאמר אותו המעשר (שאמר קרא) הוא מעשר מכל אשר ירויח
 הן ברבית וכו' ולכא"ו מנין לו זאת אולי ר"ל מעשר דגן תירוש ויצהר לזה אמר כי בימי מלאכי הוא עזרא
 עדיין היו ישראל בין אוה"ע ולא הי' להם שדות בארץ עד שיחייבו במעשר דגן אלא ע"כ שצוה להם לתת
 מעשר ממה שהרויחו בין אוה"ע ממה שהיו מלווין ברבית וכדומה, והגאון חיד"א כתב לפ' כי מתרץ בזה למה
 נכתב זה בתורה לכן אמר כי אז לא היו ישראל בין אוה"ע ולא היו מלווין ברבית עכ"ד ותיממה הוא בעיני
 לא היו ישראל מרויחין אז שום דבר ועוד וכי התורה כתבה רק מה שהי' שייך אז לבד והרי כל המצות
 תלויות בארץ לא נהגו עד שבאו לארץ ובכ"ז נאמר להם במדבר שיתחייבו בהם כשיבואו לארץ. (לשון חסידים)

קמ"ה כעם רע מאד וכו'. עיין בנדרים (כ"ה) ובוהו הקדוש פ' תצוה (דף קפ"ה) ומה שפירש רבינו האר"י זצ"ל,
 וכבר כתבנו בעניותינו בזה בכמה מקומות בסיעתא דשמיא. (נרית עולם)

מקורות והארות

[ה] עיין פסיקתא שם ותנחומא סוף פרשת ראה ובתוס' תענית ט. מהגדה. [ה"ל] [ו] עי' ב"מ מש"כ ע"ז ברית עולם.

5

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

ספר

שערי תשובה השלם

כולל ספר היראה, יסוד התשובה
ואגרת התשובה

לרבינו יונה
החסיד מגירונדי זצוק"ל

עם באור חדש
דלתי תשובה

והוא כולל הערות, מקורות וביאורים מש"ס ופוסקים וחקרי
הלכה וביאור שיטת רבינו ז"ל בהלכה ע"פ סוגיות הש"ס

מהדורה שניה מנוקדת
עם הרבה תיקונים והוספות

חובר בעהז"ת החונן לאדם דעת, ממני
יצחק ב"ר יוסף בן שושן נ"י
רב ור"מ בקרית ספר, מודיעין עילית ת"ו

בעהמ"ח ספרי דברי יושר, תולדות יצחק,
ויזרע יצחק, ויען יצחק, מאור התורה,
וורת השמש, ברית אבות, אור התשובה, אור לישרים,
חוקת הטהרה, ברית אבות, חומש דעת ותבונה ויען יצחק ועוד...

יו"ל בס"ד פה עיה"ק קרית ספר מודיעין עילית
בא סימן "שובו בנים שובבים" (עם ג' מילים) אב תש"ע

6

7 ריג. והמעשרות אל תרפה ידיך מלמלם פראוי. פיצר, מכל דבר שמשתפר, הן ללמד, הן לכתב, הן לעשות מלאכה, או אף אם מצא מציאה, או נתנו לו במתנה, או כל ענין שיבא, הן פספס הן זהב, מן הכל יפריש מעשר. פי דבר זה אין לו ערך, פי את אשר אסר הבורא בכל דבר לגפותו התיר במעשר. L

ריד. אל תגוב דעת הבריות, ואפלו דעת פותי. ואל תסרב בחכרך יותר מדאי. ואל תאמר לו דבר זה עשיתי בשבילך ולא עשית בשבילי, אך אם יטעה וידמה פי בשבילי עשית, אין צריך לומר לו: "לא עשיתיו בעבורך", פי הוא מטעה עצמו ואין זה גנבת דעת. פללו של דבר: כל צד גנבת דעת אסור.

רטו. אל תזכיר שם שמים לבטלה, פי המזכיר שם שמים לבטלה ראוי לנדותו, ואף לא לצורך במקום מטונף.

דלתי תשובה

יען וביען כי שפת השקר אשמה רבה, ונתחייבנו על גדרי האמת כי הוא מיסודי הנפש עכ"ל, והיינו שלדעתו ז"ל איסור זה דגניבת דעת הבריות אינו מדין איסור גניבה אלא מדין איסור שקר.

רטו. אל תזכיר ש"ש לבטלה. סנהדרין כ"ד ע"א ותמורה ד' ע"א והר"מ ז"ל סוף הלכות שבועות פי"ב הי"א, ובחינוך מצוה חל"ב [פי' עקב] וילפינן לה מקרא דאת ה' אלוהך חירא.

שם. כל המזכיר ש"ש. נדרים ז' ע"ב.

שם. ואף לא לצורך במקום מטונף. עיין שבת י' ע"ב ואפשר שיש כאן טעות סופר בגירסה זו, שהרי במקום מטונף אסור גם אם זה לצורך, ואפשר שזו הכוונה כאן

7 ריג. והמעשרות מכל דבר שמשתכר. תענית דף ט' ובתוס' שם בשם הספרי ולכאורה רבינו ז"ל ס"ל כוותיהו וכסהוברים מעשר כספים דאורייתא. עיין טושו"ע יו"ד סימן רמ"ט ס"א וברמ"א בהגהה שם, ובכנה"ג שם בשם אבקת רוכל, ובס' בית לחם יהודה, ובפ"ת שם, התיר במעשר, תענית ט' ע"א. L

ריד. אל תגוב דעת הבריות. אעתיק בזה דברי רבינו ז"ל בשע"ת שע"ג אות קפד. ומזה נלמד שורש הדין ומקורו "מי שמתעה את חברו לאמר כי עשה עמו טובה, או דבר עליו טוב ולא עשה, אמרו רז"ל (חולין צד ע"ב) אסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעת גוי, והיה החטא הזה חמור אצל חכמי ישראל יותר מגזל הגוי,

ז על טובה
ח אין דעתך

י צמך לבורא
נה, פי אפלו

(משלי כ"א, י"ד).

המלוה יותר
חסר הדבר,

זן. ויקבע לו
זות מלאכתו
נרביית.

מזיעא ע"א א,

ז ס"ג ע"א ועיין
ז.

ס' אהבת חסד,
ק א' סעיף ח'
ילתא עה"פ אם

7

Ranschburg, Bezalel ben Joel, 1760-1820

ספר

שו"ת וחידושי

רבינו בצלאל רנשבורג זצ"ל

מופיע לראשונה

מכת"י וספרי המחבר ובני דורו

עם ציוני מקורות והארות

על ידי

הרב צבי יהושע לייטנר

מכון ירושלים . תשמ"מ

דבריה, ובכ"ז דעתי מסכמת עם הרב מוהר"ח בשביל שאנו מדמין געשה מעשה, ומדוע הנ"ל למשוך ידינו מזה, ואף אם דבריה יקראו לן ב"ד שריא, זהו הנלענ"ד רעיד צדקו להלכה בכ"ז לא געשה מעשה, וכי כנפשך. שמואל ליב קוידער

סימן לו

ספרים שבאו לו בירושה אם וכיצד יעשר

76 יתענג על רוב שלום טובה וברכה ידידי והרב ה"ג הנ"ל צוה מענותותו שישאל גם התו' המושלם הק' המפואר מוקיר ודחיל דעתי בזה. ורחים רבנין בנו של קדושי' כהר"ר ליב קראמער מנכבדי הגליל בק"ק מלויסק יע"א. ע"ד שאלתו שאלת חכם, בענין הספרים שנפלו לו בירושה מאביו הרבני המופלא ומפורסם מו"ה פייש זצ"ל, שרוצה לעשרן כדין ירושה¹, איך יעשה. והרב הגאון מו"ה אברהם ליבשיץ גר"ו הורה שישום הספרי' בכדי שוויין, ויפריש מהם המעשר, ועליהם יכתוב מעשר כדי להשאלן לכל שואל².

1 מקור להא שכתב דין מעשר בירושה הם דברי השל"ה מסכת מגילה עמוד הצדקה ענין הצדקה ומעשר ד"ה ומ"מ וז"ל נ"ל גם מירושה שירש מאביו צריך ליתן, אף שאביו היה בזהר כל ימיו במעשרות, מ"מ עתה שזכה הבן בהם למה לא יעשר ממה שזימן לו הש"י, דלא שייך לומר דהבן קם במקום אביו, דהא רשות בן רשות אחר דאפילו בחיי אביו יכול אדם לומר לזכות עירוב ע"י בנו שאיגו סמוך על שלחנו כי אין ידו כיד אביו ומכ"ש השתא שמת אז הוא רשות אחר עכ"ל.

2 וכ"כ הט"ז יו"ד סי' רמ"ט ס"ק א' ונראה לי דכשקונה בעדו ספר צריך לכתוב עליו שזהו מן המעשר, למען ידעו בניו דבר זה ולא יחזיקוהו להם".

3 שם סוף ס"ק ח'. 4 שם ס"ק ג'.

5 ס"ק א'. אבל בפתחי תשובה שם כתב בשם שו"ת חתם סופר שכתב דלמהרי"ל והרמ"א המעשר הוא רק לעניים לבד. ולא לשאר דבר מצוה כלל. וראה שם בפתחי תשובה אות ב'. ומרן התפץ חיים בספר אהבת חסד פרק י"ט אות ב' הביא לדברי הפתחי תשובה וכתב וכה"ג לענין לקנות ספרים להשאלים לאחרים שאין ביכולתם לקנות לעצמם, אין להחמיר בזה כלל, דזה גופא הוא כמו צדקה ע"כ. אמנם בערוך השולחן שם סעיף י' כתב עוד כתבו דמותר לקנות ספרים במעות מעשר וללמוד בהם ולהשאלן לאחרים ללמוד בהם אם אי אפשר לו באופן אחר, וגם זה צ"ע דא"כ נתיר לו לקנות תפלין ממעות מעשר וטלית ושאתרים יתפללו ג"כ בהן, וכן נתיר לו לקנות שופר ואתרוג וסוכה ממעשר ושאתרים ישתמשו ג"כ בהם, ואי משום שאמרינן בכתובות דף נ' ועושי צדקה בכל עת זה הכותב ספרים ומשאלן לאחרים הא כיוצא בזה אמרו שם על מזון הבנים הקטנים, ועכ"ז לא חשבינן לה ממעשר כמ"ש בס"ז, וכבר אמרו בזה וכו', ועוד דאם אפילו נתיר לו לקנות ספרים ממעות מעשר, מ"מ הרי הוא כאחר והלא יכולים לומר לו אין רצוננו שתשהה הספרים אצלך אלא יהיו בבהמ"ד וכל הרוצה ילמוד בהם, על כן ראוי להתרחק את עצמו מהיתר זה עכ"ל.

ביותר
מתילה
הראה
ההלכה
הדעת
בכמה
עיגון,
מוקי
דף ט'
אף
י' השב
ואם
בימי
תמים,
גבואר
חשיב
ביטול
ומה
אין
בעלה
ענית,
אתי
אמר
וכו',
כיון
תעגן
עבד,
הר"ב
החם
על

9

התירו בדוחק לקנות ממעות מעשר ולהשאילון, אבל מה דאפשר לו לקיים שניהם בוודאי מוטב שיקיים שניהם. ובר מן דין, דיש לומר רק אם קונה ספרי' בעד מעות מעשר עכ"פ עושה מעשה בידו' שקונה ספרי' ללמוד בהן ולהשאילן לאחריו וזו עלתה בידו, אבל לעשר הספרים, ובהנך ספרים יהי' רק טובת הנאה לעניים, ומראה באצבע שאינו רוצה להשאיל לאחריו זולת המעשר אבל לא השאר ספרי', ועל צד הדין המצוה להשאיל כל הספרים למי שצריך להם, כמו שדרשו⁶ איזה הון ועושר בבית וצדקתו עומדת לעד, זה הכותב ספרי' ומשאילן לאחריו, וא"כ הך מעשר לגרירות' הוא, ואף שיש לומר שאר ספרי' עכ"פ הרשות בידו אם רוצה להשאילן או לא, אבל הני שנפלו למעשר מוכרח הוא להשאילן. ועוד איכא חילוק בספרי' שלו אם הוזקו צריך השואל לשלם החסרון, וכן אם נאנסו חייב בתשלומין, משא"כ בספרי' של מעשר אם הוזקו פטור, וחשיב כשל הקדש, שאין שומר חנם נשבע וש"ש אינו משלם, ולדעת רוב הפוסקי' אף בפשיעה פטור ש"ח, זולת דעת הרמב"ם⁷ דבפשיעה חייב משום מזיק, כמבואר בשבועות דף מ"ב ע"ב ובפוסקי', מ"מ עדיין יש לפקפק כמ"ש במי שסיפק

בידו לקיים שתיהן, לעשרן ולפדותן בממון ולחלקם לעניים.
 אך אחר עיון קל ראיתי דאין כאן בית מיהוש, דלענ"ד אין בספרי' שום חיוב מעשר כל עיקר, דהא אינו רשאי למוכרן כ"א ללמוד תורה או לישא אשה⁸, ומעשר ממון גופא לדעת הב"ח סי' של"א והביאו הט"ז סוף הסימן אין לו עיקר מה"ת ואף לא מדרבנן⁹, ואף שהט"ז שם חולק על הב"ח¹⁰, מ"מ מודה שאין לו עיקר מה"ת, מכ"ש ספרי' דאין לו שום הנאה מהם זולת הלימוד, והי' אפשר לדמותן להקדש שפטור מן המעשר, ואע"ג דהקדש שאני שאסור בהנאה לבני אדם, ואלו ספרי' עכ"פ נהנה בלימודו, ואע"ג דקיי"ל כרבא בר"ה כ"ח ע"א דמצות לאו להנות נתנו, מ"מ הלימוד מצד עצמו הוי הנאה כמ"ש הט"ז סי' רכ"א¹¹ הנודר הנאה מספר אסור ללמוד בו, אע"ג דמצות לאו להנות נתנו, הלימוד מצד עצמו חשיב נהנה, כי תורת ד' תמימה משיבת נפש, דומה למש"כ מהר"מ ב"ב הובא בש"ע א"ח סי' תקפ"ו הנודר הנאה משופר מותר אחר לתקוע לו בו, אבל לא הוא, משום דבלאו המצוה נהנה בתקיעתו, ה"ה בלימוד מן הספר דכ"ש הוא¹².
 אכן ראיתי לכאורה סתירה להך דינא

דהמחבר סי' רכ"ו הנאה מחבירו מותר כיון שמותר ליטוי הרמ"א ויש חולקי שילמדנו, וה"ה בכ דבבר שצריך שלי י"ד הטעם כיון דה להנות נתנו, ולכ"ה הדין שכתבתי מע קוש"י אחרת דהמו י"א. כתב אם אס לנאסר ללמוד בו, הנאה משופר מוח מצוה, ותי' דבשו לתקוע לו אבל רשאי, וכמ"ש בש כ' לישב הסתירה עליו דכתיב ראה

בעצמם דחוקים מאז למדנו ברכת התורה דלימוד התורה לא שמחה שהוא לנפש אלא שאסור בכל מ איסור הנאה כל ש: כתבו שם הגמ"י ו' 13 ס"ק מ"ג. 14 הרי"ף והרא"ש חמד [חלק הכללים ומרן בש"ע. 15 [וזה"ל הרא"ש להשאיל, ונתן עלי בעיר, והיו אנשים שמאים הספר וכו' ולענין ספרים שכת שהמנהג באשכנז בעיני להחזיק מנה הספרים של קלף ו מהר והוא פסידא ד המנהג אלא העיקר

6 כתובות נ' א'. 7 פ"ב משכירות ה"ג. 8 כ"כ בשו"ע יו"ד סי' ע"ר סעיף ב', והוא מדברי הרא"ש. [והא דרשאי למוכרן כדי ללמוד תורה וכו' כתב הרמב"ם פ"י מהלכות ספר תורה ה"ב והוא שלא יהיה לו דבר אחר למכור, וכ"כ מאירי מגילה כ"ו א', ומ"מ אף לאלו יעכב אה הדבר בכל מה שאפשר לו]. ובפתחי תשובה שם כתב עיין בספר תפארת למשה הטעם על מה סמכו העולם למכור ספרים לכ"ד שירצו. 9 ראה חות יאיר סי' רכ"ד, ובשו"ת פני יהושע סימן ב'. ויד שאול יו"ד שם ס"ק ג'. 10 וכ"כ רבי דוד אופנהיים שם בחות יאיר, והביאו מרן בתשובתו. וראה שבות יעקב ח"ב סימן פ"ה, ובברכי יוסף י"ד סי' רמ"ט, ובנדוע ביהודה גם נקט דמעשר כספים הוי מדרבנן. 11 ס"ק מ'. 12 בשו"ת פני אריה לרבי אריה ליב מברעסלא סימן מ"ו הביא לדברי הט"ז וכתב מלבד שהדברים

דהמחבר ס"י רכ"א סעיף ב' כתב המודר הנאה מחבירו מותר וכו', ואסור ללמדו מקרא כיון שמותר ליטול עליו שכר וכו', וכתב הרמ"א ויש חולקין ומתירין אפילו אמר לו שילמדנו, וה"ה בכל דבר של מצוה, ובלבד בדבר שצריך שליחות וכו', וכ' הש"ך ס"ק י"ד הטעם כיון דהוא דברי מצוה, מצות לאו להנות נתנו, ולכאורה דין זה סותר עם הדין שכתבתי מעיקרא, והט"ז הקשה שם¹³ קושי' אחרת דהמחבר סותר דבריו, דבסעיף י"א כתב אם אסר ספרו על חבירו אסור לנאסר ללמוד בו, ובסעיף י"ג פסק הגודר הנאה משופר מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה, ות"י דבשופר נמי רק אחר מותר לתקוע לו אבל הוא בעצמו באמת אינו רשאי, וכמ"ש בשם מהר"מ ב"ב הני"ל, עוד כ' לישב הסתירה, דללמוד עם חבירו חובה עליו דכתיב ראה למדתי אתכם וכו' מה אני

ויש לי מקום עיון על דברי מהר"מ דס"ל היכי דאיכא הנאה בהדי המצוה אסור למודר, מהא דפריך רבא בנדרי' ט"ז ע"ב בפשיטות אהא דאמר אביי הא דאמר הנאת סוכה עלי וכו', פריך רבא וכי מצות להנות נתנו, ומאי פריך, הא איכא נמי הנאת ישיבה מלבד

בעצמם דחוקים מאד, נראה לי ראייה ברורה שלא כדבריו ז"ל מהא דאמרינן בברכות כ"ו א' א"ר יוחנן למדנו ברכת התורה לאחרים מברכת המזון מק"ו וכו' איכא למיפרך מה למוזן שכן נהנה, הרי להדיא דלימוד התורה לא חשיב נהנה, ואע"ג דמשמחת לב ומשום הכי האבל אסור בדברי תורה כל שבעה, שמחה שהוא לנפש לחוד והנאה שהיא לגוף לחוד, שהאבל מותר בכל מיני הנאה חוץ מחמשה דברים, אלא שאסור בכל מיני שמחה, ולפיכך אסור בד"ת אע"פ שאין כאן הנאה, כיון שמשמחת, אבל לענין איסור הנאה כל שאין גופו נהנה לא חשיב הנאה, והא דהמודר הנאה מספר שאסור ללמוד בו, כבר כתבו שם הגמ"יי ושאר פוסקים טעם נכון לדבר. עכ"ל.

13 ס"ק מ"ג.
14 הרי"ף והרא"ש הביאו לזה הוון ועושר בביתו וכו' הכותב ספרים ומשאילן לאחרים, והק' בשדי חמד [חלק הכללים מערכת הס' כלל ו'] לא ידעתי אמאי השמיטוהו הרמב"ם ורבינו בעל הטורים ומרן בש"ע.

15 [וז"ל הרא"ש בתשובות סוף כלל צ"ג ושאלת על דיין שדן על מי שיש לו ספר ואינו רוצה להשאילו, ונתן עליו קנס עשרה זהובים בכל יום, מפני שהיה ביטול תורה בעיר, מחמת חסרון ספרים בעיר, והיו אנשים שהיה להם ספרים ולא רצו להשאילם, יפה דן, ואני מסכים עמו, ובלבד שישומו ג' שמאים הספר וכו' ראה סמ"ע ס' קס"ג סע' ב']. וכתב המהרש"ל ביש"ש ב"ק פרק עשירי אות ל' ולענין ספרים שכתב רש"י כו', פסק מהר"ם בפרקין דלא נהגו כר"ת אלא כרש"י, וכ"כ בפ' כל הנשבעין שהמנהג באשכנז כרש"י לחשוב ספרים מדברים שאינן עשויין להשאיל ולהשכיר. ודבר תימה הוא בעיני להחזיק מנהג הרע לפסק הלכה שעובר על המקרא וצדקתו עומדת לעד, בפרט בימיו שהיו כל הספרים של קלף ולא היו מתקלקלין מהר, ואף עתה שכל הספרים של נייר קלוש ובדפוס שמתקלקל מהר והוא פסידא דלא הדר, ורבים גדולים וחשובים מונעים מלהשאיל ספרים, ואפ"ה לא נראה מלהחזיק המנהג אלא העיקר כדברי ר"ת בזה, וכו' עכ"ל.

המצוה, דהא מה"ט בשמיני ספק שביעי
 מיתב יתבינן וכו' כמבואר בסוכה דף מ"ז
 ע"א בתוס' שם, וגם הש"ך ב"ד סי' רכ"א
 ס"ק [י"ד] הביא דעות הפוסקי' החולקי' על
 מהר"מ.

ועוד יש לחלק אם אומר לשון הנאה או
 אין המצוה בכלל, אבל אם אינו מזכיר
 הנאה או גם המצוה בכלל, וכ"ג מסוגית
 הש"ס בגדרי'. ובוז מיושב נמי הקושי'
 שהקשתי על מהר"מ, דמהר"מ איירי כשלא
 הזכיר לשון הנאה, ומש"ה אם באה לו ע"י
 המצוה הנאה אחרת אסורה לו, ומעתה אין

לדמות נדר להקדש. ובכ"ז נראה דאינו
 מחוייב לעשר הספרי', דהא לדידן אין
 למעשר עיקר מה"ת ואף לא מדרבגן לשיטת
 הב"ת, וכל עצמות המעשר לדידן הוא רק
 להספקת עניים, והן אמת דעת הב"ת דעת
 יחיד היא וכמ"ש הט"ז סי' של"א ס"ק ל"ב,
 אבל מ"מ כ"ע מודה שמעשר ממון הוא
 לעניים, ובנ"ד אין תועלת לעניים, ע"כ די
 בתקנת הגאון הנ"ל כל זמן שאין מוכרין
 שום ספר, ובאם ח"ו ימכור שום ספר ורוצה
 לצאת י"ש יעשר הממון. הגלענ"ד א"ג
 שמואל ליב קוידער מפראג הדו"ש.

L

סימן לז

בענין הנ"ל

75 על ענין הנ"ל מהגאון מו"ה בצלאל ר"ב
 זצ"ל.

לכבוד ידידי וכו' שמואל ליב נ"י.

לא לגמרי דידי ולא לסברא דידי צריך, כי
 כל רו לא אינס לי, וידו בכל משוטט בים
 התלמוד ובפוסקי', גברא רבא דכוותי', ומרב
 ענותנותו הוא דבעי להסכמת, ולהיות שאין
 מסרבין לגדול, אמינא שזה זמן רב נשאלתי
 על נדון כזה, ותיתי לי שהשבתי ככל דבריו
 אלו, ובקראי שנים או שלשה דלתות במכתבו
 היקר והנעים אמרתי להעומדים בצל קורת
 לכו וראו מפעלות אדם גדול, ובתוונתי
 דליבאי יתיב ואין להוסיף ולגרוע, זולת בגין
 דא צריך למודעה שאני הוספתי קצת דמות
 רא' דגבי ספרים לא שייך דין מעשר כל
 עיקר, דהרי הב"ח בסי' של"א סביר דאפילו

למעשר כספים אין עיקר לא מה"ת ולא
 מדרבנן, ואם אמנם הט"ז השיגוהו, ויותר
 ממנו השיגו בן הגאון בעל שער אפרים
 בהגהות לסי' פ"ב, והגאון מו"ה דוד
 אפענהיים בשו"ת חות יאיר סי' רכ"ד מלשון
 הספרי שזכרו התוס' בתענית דף ט' ע"א
 אשר ממנו יראה הרואה דמדאורייתא הוא,
 ואף אם אמנם אסמכתא היא, עכ"פ מדרבנן
 הוא, ועכ"ז האחרוני' הבאים אחריהם
 מיישבים דברי הב"ח גם מההשגה הזאת, וכעת
 ראיתי גם בספר בית לחם יודא סי' מט"ר
 מיישב דברי הב"ח, וא"כ הבו דלא להוסיף
 עליו לענין ספרים, ובפרט שפקחתי עיני על
 דברי הספרי שזכרו התוס' בתענית, ושם
 נאמר דכל דבר אשר ירוח בו האדם יעשר
 וכו', וספרים אין להרויח בהם שאסור למכרם,
 אם לא לצורך גדול כמ"ש רו"מ, ע"כ אני

אומר לעשות ככל
 ולמעשה להיותו אך
 (והסתפקתי אם יתן
 שכבר עישר ממנו

בעה"י אור ליום ז
 ר' אלעזר טוביינא
 בי' טימי, בקי בחדרי
 תשוקתי ובלבי אליו
 הרב הגאון המפורסן
 ורבנא מוה' אלעזר
 יע"א.

הגדלתי להרבות ג
 אדר, מאשר יקרתי
 אשר שדר לן מר חור
 אמונה, לעסוק במי
 שהניחו לו הראשוני
 דיני הקדושת השם ג
 יחדיו כל חלקי הסו
 יאמרו ראה זה דבר
 והאמונה שברכתי
 ברוך שככה לו בעוק
 עוד ימצאו אנשי סג
 אחרי מטמונים, שהי
 עד היום. ואל יפלא

בספר מלאכת הקדש ג
 התשובה כתב בעמ"ח
 החריף ובקי מו"ה בני
 מן הראיות שהבאתי ג
 מלבד אשר אשיב עליו
 אות באות, וראה שם

הרב' ל' שמואל ליב קוידער מפראג
 דין מחנו ספר חר"ו שמואל

אומר לעשות ככל דברי מעלתך להלכה ולמעשה להיותו אך לפני משורת הדין. (והסתפקתי אם יתן הנותן מתנה ואמר שכבר עישר ממנו אם אין המקבל פטור לעשר, וא"כ בג"ד גמי אם כבר עישר המוריש שהיורש פטור, וחזקה על חבר שכבר עישר וכו'). והי' שלום מאחיך ריעך כנפשו. בצלאל ראנשבורג

L

סימן לח

בענין קדושת השם

שמהרתי לשלוח קונטרסי קדשו לחזרה, כי עכ"ז על דברתי צדק וחי אני שעמדתי על כולן הדק הטיב, אחרי שכבר עברו עלי שני שלישי הלילה, ומצאתי הדברים עריבים ומתוקים ונכוחים, אין בהם עקש ונפתל ח"ו, ואין לי להוסיף עליהם או ח"ו לגרוע מהם מאומה, כי לא הניח רפמכת"ר מקום אשר לא נגעה בו ידו הגדולה, ומה אראה את אשר לא ראה עינו הבדלה, ואולם פן ואולי ח"ו יאמר נא כבודו, אטו מי לא ידענא דשפיר קאמינא? או פן יאמרו הרואי' דלחגופי קאתינא, לזאת אחוה דעי, באחת המקומות, אשר לדעתי הניח לי מקום להרהר אחריו, לא לסתור דבריו, כי לדינא מודינא לי' למר מחו' הגאון נ"י, אבל עכ"ז מצאתי מקום אחד לפלפל ואולי הוא חלקי ממעל, כאשר אמרו משמי' דהאר"י וצלה"ה, שלכל גפש ונפש מישראל גיתן חלקו בתורה, את אשר יחדש, ולא יראהו זולתו עד המציאו הוא, ואז גם לאהר"י הרשות נתונה להיותו בר מזלו, והנה

בעה"י אור ליום ד' ער"ח אדר תקעב"ל. ר' אלעזר טוביינא דחכימי, מרגניתא דלית ב'י טימי, בקי בחדרי התורה כרב שימי, אליו תשוקתי ובלבי אליו אהימי, ה"ה כבוד מחו' הרב הגאון המפורסם נ"י ע"ה פ"ה מרנא ורבנא מוח' אלעזר נ"י ראב"ד פה עירינו יע"א. הגדלתי להרבות בשמחה אף טרם שנכנס אדר, מאשר יקרתי ונכבדתי בעיניו, בעת אשר שדר לן מר חורפי, את אשר כוגנו ידיו אמונה, לעסוק במלאכת הקודש, במקום שהניחו לו הראשוני והאחרוני, לקבץ כל דיני הקדושת השם בכרך אחד, למען יצדקו יחדיו כל חלקי הסותר והבונה, וכל רואיו יאמרו ראה זה דבר חדש לא הי' לעולמים, והאמונה שברכתי ברכת הנהניו, ואמרתי ברוך שככה לו בעולמו, ואין הדור יתום אם עוד ימצאו אנשי סגולה כמוהו, אשר יחפשו אחרי מטמונים, שהי' מונחים אתורי הדלת עד היום. ואל יפלא בעיני דמר ניהו רבה,

בספר מלאכת הקדש לרבי אלעזר פלקלס זצ"ל בעמ"ה שו"ת תשובה מאהבה הביא תשובה זו, בראש התשובה כתב בעמ"ת מלאכת הקדש, אמר המחבר הראיתי קונטרסי לידידי כאח לי הרב המאה"ג החריף ובקי מו"ה בצלאל ר"ב נ"י, החובר חבר ספר הורה גבר, ושלה אלי קונטרס אחד לסתור את מן הראיות שהבאתי נגד הרדב"ז ז"ל עיין אות ח', ובקש ממני להביא דבריו בדפוס בלי תוס' וגרעון, מלבד אשר אשיב עליו כנראה מסוף דבריו, ורצון ירא ה' עשיתי, ומלאתי את שאלתו, והא לכם קונטרסו אות באות, וראה שם תשובת רבי אלעזר פלקלס ע"ו.

שו"ת

יד הלוי

1234567

חלק שני

לחנאק מחור"ד יצחק דוב הלוי במברגר זצ"ל

אוצר החכמה

ומצודה אליו

שו"ת

נטיעה של שמחה

לחנאק מחור"ד יצחק דוב הלוי במברגר זצ"ל

ושו"ת

זכר שמחה

לבנו חנאק מחור"ד שמחה הלוי במברגר זצ"ל

שנדפסו בו הרבה מתשובות אביו זצ"ל

ירושלם ת"ז • תשל"ב

שלושים יפה כוונת שלא אסרתי זה בספרי אמירה לבית יעקב. וחילא דידי כיון שהט"ז (בסי' ש"צ ס"ק ג') מתירו להדיא וכתב שלא ראה נהגו לאיסור. ובכגון דא דמידי דשכית הוא לא ראינו הוי ראייה. כמ"ש הש"ך ביו"ד (סי' א' ס"ק א') ובחשן משפט (סי' ל"ז ס"ק ל"ח). וגם דחיות הנקודת הכסף שם לענ"ד אינן מוכרחים, ובנטילת צפרנים ע"י אשה אחרת יש לחוש שלא ינטלו יפה. ע"כ פשיטא דיש להתיר ליטלן בעצמה.

סימן מג

ע"ד אכילה בין חפיפה לטבילה ואכילת בשר ביום הטבילה, דע שבס' מקור חיים (סי' קצ"ח ס"ק פ') כתב וז"ל: דוקא בשר עצמו בין דבהמה בין דעוף, אבל תבשיל שנחכשל עם שומן בשר נהגו לאכלו. עכ"ל. וחד מנהגא שלא לאכול בשר הגם שבשבת ויום טוב לא נהוג מ"מ בין חפיפה לטבילה יפה כתבת דאסור. וכן כתב בס' סדרי טהרה (סי' קצ"ח ס"ק מ"ט). אלא שלענ"ד גם מ"מ של בשר אין לאכול לכתחלה בין חפיפה לטבילה. דהלא במקור חיים (סי' קצ"ח ס"ק פ"ה) כ' דהגם דמ"ל הרמ"א (סי' קצ"ח סעי' כ"ד) משמע דשתייה מותרת. לו נראה דגם שתיה אסורה. ורוצה לדייק מ"ל הרא"ש בה"ל נדה בקצרה שכתב שאינה טועמת כו' עכת"ד. והגם שלענ"ד אין המנהג לאסור שתיה, מ"מ היינו דוקא במשקין צלולים כמים, יין, ואפשר גם קאפע, אבל מ"מ של בשר דאית ביה שמנונית יש לגמגם בו לכתחלה, מיהו בדיעבד ובפרט אחר הדחת הפה נראה פשיטא שאין מכשול.

סימן מד

ע"ד החתן שקיבל מאביו קרקעות לנדן שלו. → אלא שצריך הבן ליתן לאביו סך י"ב מאות זהובים, אך שחקרקעות הם שוים הרבה יותר

עליו. ובאמת חשובתו דמין הלוי נראית כמתנגדת לתשובתו בסי' ט"ו (דף ק"ג). ומר גר"ו סמוך ונראה למרן נר"ה יזכה ויגמור שמעתחא מסומיה דמרן נר"ו ליישב זה.

ואילו היתה מוציאה הטבעת בשעת הפרשת טהרה ברדאי המקיל וסומך על מנהגא דזכרון יוסף, ואשר גם הסדרי טהרה לא פסק כנגדו, יש לו מי שיסמוך עליו, אף שמהר"ם קרגואי (בגדולי טהרה תש' ל"ב) החמיר גם בזה. ואף שבא"מ הסברא דשאני הכא דאיכא מידי דמיסריך ביה דם היא סברא נכונה, ומה שפסק בה הזכרון יוסף לא זכיתי להבין, דאף אם הטבעת הוא למעלה מבין השנים, סוף סוף אי מיסריך ביה דם ולא ירד למטה עדיין בשעת בדיקה ושוב ירד הלא טמאה היא. ולדמות זה לרואה בשפופרת אין לנו ראייה מ"מ הסומך בזה על המנהג הנ"ל. פשיטא דאין מוניחין אותו מאחר דעכ"פ בשעת הפרשת טהרה היה הטבעת מבחוץ.

וגם לענין חציצה בטבילה, דהלא רק מיעוטא הוא ויש מקום לדונו כבלוע, וכמ"ש גם מרן נר"ו בחשובתו (שמלת בנימין יר"ד סי' י"ד—ט"ז), וגם יש סברת הרב ר' מנחם עזריה בתשובה (סי' ק"י) לענין צואת אונן, הביאה גם החתם סופר (יר"ד סי' קצ"ב), יש מקום להקל טובא. גם בס' פחד יצחק (אות א' ד"ה אשה רואה) הקיל לענין טבילה, והמחבר ספר הנ"ל היה חכם רופא. ולענין הפסקה לא נתברר שם בשאלה ההיא.

והנה כל דברי רק להלכה, אבל למעשה לא, כי די שלא יכולתי למצוא קולא ומזור לשואלת הנעצבת, ולמה אכניס עוד ספק בלב מר נר"ו. ועל כן לזאת ימחול מר נר"ו, ואם יבקש מכריע ילך לגדול ממנו, ואם זרועו תאמצנו ילך בטח.

סימן מב

לכני מריה זעקל נר"ו. בענין נטילת צפרנים לטבילת מצוה בתוך

• צ"ל צואת החוטם

לא מסמנא מילתא כדאמרינן בקדושין (דף נ"ט), ועכ"פ אם הן קרקעות דעבדי להשכיר לאחרים, צריך להפריש מעשר מן השכירות. ע"כ לשון ה"ה מהרמ"ק זצ"ל.

סימן מה

לבני מהר"ר שמחה ג"י. ע"ד המעשר אעתיק לך בזה תשובת מהרמ"ק זצ"ל אלי, ה"ל:

ובדבר המעשר ודאי אלו היה מעשר כספים כדין מעשר עני ממש, פשוט דאי אפשר לנכות שום דבר, דגבי מעשר אפילו הוציא על שדהו מאה מנה ולא עשתה אלא כור אחד חייב להוציא מעשרותיו, דהוציא שדהו כתיב, אבל לפי הנראה דמעשר כספים אין דין כשאר מעשרות, ובפסיקתא (פיסקא י"א) אמרינן רמז לבעלי פרקמטיא ומפרישי ימים שיוציאו אחד מעשרה לעמלי תורה, הסברא נוסה דחשוב כל ההוצאות כשכר פועלים ומס, ואחר ניכוי כל ההוצאות יפריש המעשר מן הריחות, דאם לא כן פעמים שיגיע לחלק העני יותר ממה שיגיע לחלקו, והרעת נותנת שהוא העני הם כשוחטים בעסק זה, וקיי"ל דשותף מעלה בחשבון כל מה שהוציא לצורך העסק, וכן קיי"ל דהמקבל שדה מחברו (בבא מציעא דף ק"ה) דיתשוב יציאותיו ואח"כ נותן לו, וכמדומה שכן נהגו כל הבקיאים, עכ"ל. ולענין אם צריך ליתן הפירות בעין, גלענ"ד דע"פ סברת הרמ"ק ה"ל גם בזה שיה כסף ככסף, מיהו בדבר שאין שומתו ידועה צריך לשומו ע"פ שלשה בקיאים כדאיחא גבי מעשר שני.

סימן מו

על דבר ספקך בענין הנדר: לכאורה גלענ"ד דתלי במ"ש המג"א (סי' קנ"ג ס"ק ס') בשם מהר"ם אלשקר דאפילו להשיא יתומה שרי למכור ס"ת, הסכים עמו האליה רבה (שם ס"ק י"ב) ובשם הלבוש (סי' קנ"ג ס"ע ר') וביח

מסך הנ"ל, אם מתוייב החתן ליתן מעשר ממה ששויים יותר או לא.

לענ"ד פשוט שצריך ליתן מעשר, ומה שמסלמל הרב מהרמ"ק זצ"ל בח' כתב ירו אלי אינו רק לענין קרקעות שהכניסה לו אשתו והם משועבדים לאשה לגבות מהם, ומביא ראיה מב"ב (דף נ"ה), ואם אינן משועבדות לאשה כתב שמדינא היה צריך לעשר אותם, ושאפשר שמקילין בזה לסי שאינן עומדין למכור דארעא קמייתא לא מסמנא מילתא כדאמרינן בקידושין (ר' נ"ט), ושעכ"פ אם הם קרקעות דעבידן להשכיר לאחרים צריך להפריש מעשר מתשכירות עכ"ל. וכ"ו אינו ענין לנידון דידן דהמה שייכין להלוטין להאיש, ומשום ההיא דקדושין לחד פשיטא דאינו ראה שיהיה כדאי לפטור מן המעשר, ועיי' בס' יוסף אומץ (בפרק הצדקה ומעשר) מ"ש בזה, ואני בענ"ד לא מצאתי ראיה להקל, ואולי מ"ש היוסף אומץ בשם מנהג ס"פ הוא ג"כ באופן דאיירי ביה מהרמ"ק זצ"ל.

וע"ד השאלה האתרת אשיב לך בפעם אתרת אי"ה, ועכ"פ יפה הורית שאין צריך ליתן את המעשר מיד אלא יכתבנו על פנקסו, ומה טוב אם יפרישנו בכסף או אפשר אף בשת כסף, עיי' רע"ב בריש מס' פאה.

וואת תשובת מהרמ"ק זצ"ל המוזכרת לעיל:

ע"ד אם החתן צריך להפריש מעשר מן הדורות שנתן לו, המנהג סה שלא להפריש וכן עשיתי מעשה, ואפשר להטעים, שדרך הנשים סה לחתניק בדורות לעצמן ואין לבעל חלק בהם, גם הרעת נוסה שרומה להלוואה כמו שושבנתי (ב"ב דף קמ"ה), שאם אירע נישואין לאחד מן הנותנין וצריך המקבל גם הוא לשלם לו דורון, ולענין מעשר מן הקרקעות שהכניסה לו אשתו והם משועבדים לאשה לגבות מהם, פשוט דאין צריך ליתן מהם מעשר דאינו בתוקף הבעל, וכ"מ ב"ב (ר' נ"ה) אם כן בטלת ירושת בנו הבכור, ונראה דאם אינן משועבדות לאשה, מדינא היה צריך לעשר אותם, ואפשר שמקילין בזה לפי שאינן עומדים למכור דארעא קמייתא

ספר

ארחות רבנו

כאן מקצת מארחות חייו הקדושים של רבנו
הגאון החסיד רבן ומאורן של ישראל
מרן הגר"י קניבסקי זצלה"ה
בעל ה"קהלות יעקב"

בו מובאים מהנהגותיו מהליכותיו בקודש מהוראותיו מתורתו מאמרותיו
ועובדות נפלאות, כתבם הכל על אתר בשעת מעשה ובמדויק כלשונם

תלמידו המובהק נאמן ביתו
אאמו"ר הגר"א הלוי הורביץ שליט"א
שזכה לצקת מים על ידו למעלה משלושים שנה (ראה בהקדמה).

אאמו"ר בקשני לפרסם שלא יורו כל הוראה מכל החוראות שכותב בשם רבנו וצו

ועוד כאן הרבה הוראות הנהגות ועובדות

מרבנו הגדול הגאון החסיד רשכבה"ג

מרן בעל ה"חזון אי"ש" זצלה"ה

שהי' מורו ורבו של אאמו"ר שליט"א וכתבם אאמו"ר בזמנו. (ראה בהקדמ

הספר מכיל ארכעה חלקים:

- א. הנהגות או"ח עד לאחר תל' ערבין. ג. הוראות מרן החזו"א שקבל אאמו"ר ממור'ד
ב. עובדות והנהגות בהרבה ענינים והלכות. ד. בדידי הוי עובדא (אאמו"ר אצל מרן החזו
כל מקום שמוזכר בספר מרן סתם הכונה למרן החזו"א, ומור'ד סתם הכונה למרן בעל

יו"ל בעזה"ת ע"י

ישעי' בן לאאמו"ר הגר"א הלוי שליט"א הורביץ

שנת: עץ חיים היא למחזיקים בה ותמכיה מאושר (תש"ן לפ"ק)

פה בני ברק ת"ו

וכהוראה זו של מו"ר דבן ישיבה אף שאין לו כלום מדילי צריך לעשר מהכסף שתומכים בו מהישיבה אף לצורך אוכל (אם זוכה בכסף) כן פסק גם מרן החזו"א והביאו הגר"ח"ק בדרך אמונה עמוד 244 בציון ההלכה אות נ"ח.

מעשר רק מכספים

76 ו: אמר לי מו"ר (שליט"א) זצוק"ל בשם מרן החזו"א זצוק"ל אדם המקבל במתנה חפצים וכן דירה לא צריך לתת מזה מעשר ורק ממצות שמקבל צריך להפריש מעשר (א"ה, ע"י בספר יש נוחלין מא"ז הגאון החסיד מוהר"א הורוויץ זצ"ל אבי השלי"ה הק' זצ"ל בפרק צדקה שכ' "ומשוה כסף") והוסיף לי מו"ר (כמדומה ג"כ בשם מרן) שאם נותנים לחתן כסף שיקנה חפץ והוא עני, וכן חתן שמקבל כסף מההורים או מאחרים עבור קניית דירה יחשוב שלא לזכות בכסף רק יקנה את החפץ או את הדירה עבור הנותן ואח"כ יזכה בהם לעצמו (א"ה, ולא צריך לומר למוכר שקונה עבור הנותן בעל המעות וכן מבואר בחו"מ סי' קפ"ג סע' ב' ג' ד' ע"ש), וכן אמר לי מו"ר (בפעם אחרת) שאפשר לומר לנותן שלא יזכהו בכסף רק בחפץ או בדירה והמקבל קונה עבור הנותן ואח"כ זוכה בהם, וממילא פטור מהמעשר וכנ"ל.

הסביר לי מו"ר (שליט"א) זצוק"ל את הוראת מרן החזו"א זצוק"ל שמעשר כספים צריך לתת רק ממצות ולא מחפצים שקבל ושיש לו משום שאנו נותנים מעשר מהכספים מדין צדקה שחיוב צדקה מהתורה והיות ורבים העניים לכן מרכיב לתת עד מעשר, אבל מדין מעשר מהכספים רוב הפוסקים סוברים שאין חיוב והיות וזה מדין צדקה לכן נותנים רק מכסף כי אדם אינו מחויב למכור ביתו ומטלטלים לצורך צדקה. (ע"י לעיל אות ג')

הוצאות נשואי ילדיו

ז. פסק לי מו"ר (שליט"א) זצוק"ל דמי שנותן סכום כסף לקנות דירה או שאר צרכי חתונה לבנו הלומד בישיבה אינו צריך להפריש מעשר מהסכום הזה כי כל הסכום הזה הוא צדקה שנותן לבנו ומ"מ אמר מו"ר שיתן האב מהסכום הזה סכום לא גדול לעניים, והוסיף מו"ר הא דמובא בפוסקים שהאב מעשר את מצות הנדוניא שמכניס לזוג (ע"י בשו"ת שאילת הגיעב"ץ ז"ל ח"א סי' ו' הובא בפ"ת סי' רמ"ט ס"ק א') שם מיירי מחיוב המעשר שחל על הזוג שקבלו את כסף הנדוניא ובכה"ג אמרו שהאב משאיר לעצמו את הזכות לתת את המעשר למי שהוא רוצה עבור הזוג (א"ה, וכ"א בשאילת יעב"ץ הנ"ל) אבל היכא שהאב קונה בסכום הנ"ל את הדירה ושאר צרכי חתונה עבור הזוג א"כ אין עליהם חיוב מעשר וכנ"ל, וכל הסכום שהוא נותן הוי צדקה.

ח. בשנת תשד"ם כשהשאתי את בתי (היתה מורה) עם בן ישיבה אמר לי מו"ר שמותר לחתן ילדים ממצות מעשר ואף שהיא מורה ומרויחה מ"מ היא עני' לענין דירה שאין

חלק א

באפשרותה אף לשכור, שאתן חלק מזה לעניים הגר"ח"ק ספר לי נ נשואי ילדיו משום דנו פעם לא נהיים עניים.

אם מותר

פ. אייר תשל"ל, אמר לי המעשר את פרנסת ס"ק ד', ואמרת לי למו"ר דכך נוהגים וכן עיקר. וכן אמר לי שמוח הם.

ומצאתי עוד כתוב זצוק"ל דהעיקר הוא ל המעשר משום שהוא מ נתחרט מו"ר מהפסק ו אמר לי הגר"ח"ק ש נותן מעצמו מרצונו כ מדין צדקה, א"א לחוי ס"ב ס"ג שמביא בזה סברת מרן דמאחר שר והוי כהוצאות של עצ נותן לו מכספו אם א שם שכל דבר שגם בי לצדקה וכתב ע"ז ושנ והנה לפי הסברא עניים מקרי ולפי"ז י מו"ר.

עוד מצאתי כתוב שונות שאני יכול לח כרפסק הש"ך בהל' צ בפ"ת (הנ"ל) ולא מ פורע התחייבותו במ שאתן חצי להם וחצי

כולם חייבים במעשר כספים

פז. בארחות רבנו ח"א עמ' רצ"ה אות ה' הבאנו שמרן החזו"א זצוק"ל ומו"ר זצוק"ל הורו דבן ישיבה אף שאין לו כלום מדילי צריך לתת מעשר מהכסף שתומכים בו מהישיבה (ע"ש עוד פרטים), אמר לי הגר"ח ק שליט"א מרן בתשובתו אמר כתוב שגם עני המתפרנס מהצדקה צריך לתת צדקה. מרן החזו"א הורה לבנותיו הרווקות של מו"ר זצוק"ל שיתנו מעשר מהרווחים שמרויחות, הן היו מורות.

בענין לקנות ספרים במעות מעשר

פז. אמר לי הגר"ח ק שליט"א ששמע מגיסו הגרש"ב זצ"ל מרן החזו"א זצוק"ל הקפיד שכסף מעשר יתנו לצדקה ולא יקנו מכסף זה ספרים אף שירשום עליהם שאינם שלו ממעות מעשר כמו שמתירים שאר האחרונים, אמנם התיר מרן לגרש"ב לקנות ספר עם מעות מעשר ממוכר ספרים (א"ה, כנראה עני או ת"ח) היכא שקונה ממנו רק כדי לתמוך בו בדרך הכבוד (אחרת לא הי' קונה) והתיר לו מרן להתזיק את הספר לעצמו לשמוש ולא צריך לתתו לאחר. (וראיתי את מו"ר שקנה ממעות מעשר ספר מבעל מחבר (כדי לתמוך בו) ורשם על שער הספר "לקוח מכסף מעשר"). גם אצלי מקובל כמדומה לי שמרן החזו"א אמר שכסף מעשר יתנו רק לצדקה. (ע"י בש"ע הלכות צדקה סי' רמ"ט ס"א ברמ"א בט"ז ובפ"ת ס"ק ב').

אמנם מו"ר (שליט"א) זצוק"ל קנה ספרים בכסף מעשר (כמוכא בארחות רבנו ח"א עמ' ש"ג וע"ש עוד פרטים בנד"ז, וכן ע"י שם באות ל"ג הוראת מרן החזו"א זצוק"ל להגרש"ב זצ"ל).

מעשר מכסף שקבל לקניית דירה

פח. אברך אחד שליט"א קבל כסף מחותנו לקניית דירה והי' הסכום בדיוק כמחיר הדירה והורה לו מרן החזו"א זצוק"ל שיתן מעשר מכסף זה ושאל את מרן דיחסר לו כסף לקניית הדירה ואמר לו מרן שילוח את הכסף החסר שצריך לקניית הדירה והוסיף לו מרן ברכה שהקב"ה יעזור לו שיפרע את הכל כי ממעשר לא נהיים עניים. (ע"י בארחות רבנו ח"א עמ' רצ"ו אות ו' אמר מו"ר בשם מרן עצה שיהי' פטור ממעשר שיחשוב לא לזכות בכסף רק יקנה את הדירה עבור הנותן ואח"כ יזכה בה לעצמו ע"ש עוד פרטים).

מעות מתנה לקניית דבר מסוים

פז. אמר לי הגר"ח ק שליט"א ששאל את מרן החזו"א זצוק"ל אם חייב לתת מעשר ממתנות שקבל לחתונה והשיב ממתנות חפצים לא צריך אבל ממתנות של מעות אפי' נתנו לו לקנות דבר מסוים צריך לתת מעשר. (מש"כ שצריך לתת מעשר מהכסף

שנתנו לו לקנו
שלא יזכה בכ
הקודם).
ועוד אמר ד
(אפשר דהוי ע
ירשום בפנקסו

צ. אמר לי הו
תחלה את
לחוב ויפרענו

צא. ספר לי
פעם נדב
ישר לישיבה,
שמוריד אחויו
(נראה דאין

הנדבות שאוסן
בכולל חזו"א
והיתר למשולו
כונת מרן כשא
בבהמ"ד דמר
לצרכי בני הי
משום שבאמצ
טפי שבכל הס
שליט"א דעתו
אמר לי הג
(35) אחוז מה
דרך אגב
החזו"א זצוק"

צב. אלמנה ז
(שליט"א)

חוק

ארחות תורה ומדות רבנו קלט

שנתנו לו לקנות דבר מסוים היינו מסתמא משום שזכה בכסף, אבל יש עצה שיפטור שלא יזכה בכסף רק יקנה את החפץ עבור הנותן ואח"כ יזכה בחפץ וכש"כ באות הקודם).

ועוד, אמר הגר"ק שליט"א ששמע כעובדא הנז' באות הקודם בענין כסף לקניית דירה (אפשר דהוי עובדא אחרת) ומרן החזו"א אמר שאם אין החתן יכול לתת מעשר מיד ירשום בפנקסו ויפריש במשך הזמן. L

בע"ח פורע מעשרו אח"כ

צ. אמר לי הגר"ק שליט"א מרן החזו"א זצוק"ל השיב לאחד שהיו לו חובות שישלם תחלה את החובות וחשבון המעשר (גם מכסף זה שפורע את החובות) ירשום עליו לחוב ויפרענו במשך הזמן. (עי' ארחות רבנו ח"א עמ' רצ"ה אות ד').

הגודב סכום כסף לשייבה למי ימסור

צא. ספר לי הבעל צדקה מוהרי"ש (שיחי") ז"ל מאנשי אמונו של מרן החזו"א זצוק"ל פעם נדב סכום כסף עבור ישיבה מסוימת ושלח מרן את כל הסכום (שר"י נדב) ישר לשייבה, ואמר לו מרן לר"י שכן ינהג להבא שלא יתן את הכסף ע"י הגובה משום שמוריד אחוזים.

(נראה דאין כונת מרן החזו"א זצוק"ל לשלול שמשולח משייבה לא יקח אחוזים מכסף הנדבות שאוסף (רק יקח משכורת מהשייבה) דהא בזמן מרן החזו"א זצוק"ל הי' משולח בכולל חזו"א וכפי שאמרו לי אמר מרן הרוב מהכספים שהמשולח אוסף הם לשייבה והיתר למשולח, כמה אחוזים בדיוק המשולח קבל לא שמעתי, ובעובדא דידן כנראה כונת מרן כשאדם מנדב סכום כסף לשייבה מסוימת (כדוגמת מקרה דידן שהיתה מגביית בבהמ"ד דמרן לשייבה מסוימת והנ"ל נדב סכום מסוים) עדיף שכל הכסף ימסור לצרכי בני הישיבה ולא שחלק ממנו ילך לגובה ואף שגם הגובה מקרי לצורך הישיבה משום שבאמצעותו אוספים את הכסף לשייבה והשייבה רוצה בו, מ"מ ס"ל מרן שעדיף טפי שבכל הסכום שנדב יהנו בני הישיבה בעצמם, לכן מסר ישר לשייבה, (וגם הגר"ק שליט"א דעתו כן כעובדא הנ"ל של מרן כמו שהסברנו).

אמר לי הגר"ק שליט"א, מו"ר (שליט"א) זצוק"ל אמר לתת למשולח שלושים וחמש (35) אחוז מהכסף שאוסף עבור הישיבה (חוץ מההוצאות שיש לו). (דרך אגב אכתוב כאן בנוגע למשכורת של מנהל בכולל, בכולל חזו"א אמר מרן החזו"א זצוק"ל שהמנהל יקח משכורת סכום כמו שמקבלים שני אברכים ולא יותר).

פקדון אלמנה בגמ"ח

צב. אלמנה אחת היו לה פקדונות בגמ"ח של הגר"ק שליט"א ונפטרה, ואמר לו מו"ר (שליט"א) זצוק"ל שיש שאלה על כספה אם שייך ליורשי אף שהיא ודאי נתכונה

ל
בו
גם
ת,
ויד
לו
עם
זוך
שו
די
מה
סי
א
ל
דה
סף
לו
זות
עוב
עוד
שר
נות
סף

הגאון ר' שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל

קונטרס פסקי הלכה בענייני מעשר כספים

סימן א' - תשובות קצרות **

76 הקדמה, הרה"ג הדגיש שאין למעשר כספים דינים קבועים בשיטתו בשולחן ערוך כמו שיש לשבת או לשחיטה, כמה תשובות מבוססות הן על פוסקים שונים וכמה מהן דעתו הפרטית, (אבל גם הרבה תשובות בפוסקים למעשה דיעותיהם הפרטיות).

הרה"ג העמיד כמה יסודות :-

א) לפני שאדם מעשר כספים בפעם הראשונה צריך להתנות שכל ענייניו יהיו בלי נדר, או יכלול אותם בהתרת נדרים בערב ר"ה, אם אינו עושה את זה נהפכת לפעמים שאלת מנהג בעלמא לשאלת נדרים מדאורייתא.

ב) כפי שמוסבר אחר כך מותר להשתמש בדמי צדקה להרבה מטרות שאינן צדקה טהורה, אבל אדם צריך לדעת שעיקר תפקידו של מעשר הוא לעניים, לפיכך יכול לתת למטרות אחרות רק לפעמים, אבל אל יקדיש את המעשר של שנה שלימה למטרה שאינה צדקה טהורה, גם יתנה בתנאי שמפריש את המעשר על דעת שיהא מותר לעשות בו מצוה או צדקה שאינה טהורה.

חיוב המעשר

שאלה א' "המבזבז אל יבזבז יותר מחומש" האם זה דין או עצה טובה? האם לעשיר או במקרה דחוף מותר לתת יותר מחומש?

תשובה זהו דין ומכל מקום לעשיר מופלג מותר לתת יותר מחומש, וכן קיימי עניים מידת חסידות לתת יותר, ואם העני מבקש ממנו ואין אחרת שרוצים לתת חייב ליתן לו די מחסורו, אבל אם אין ידו משגת די בחומש.

שאלה ב' האם חייבים לעשר פיצויים שמקבלים ממעביד, מבית המשפט או מגרמניה, והאם יש הבדל אם מקבלים לפני או אחרי יאוש?

תשובה כן חייבים, אולם פיצויים מגרמניה שהם עבור הפסדים של רכוש פטורים ממעשר, ויש להקל פיצויים כאלה אפילו אחרי יאוש הואיל ואין חיל הפרשת מעשר מד"ת. (אך אם הוא יורש את הפיצויים חייב.) וכן פיצויים עבור נזקי הגוף מסתבר שחייבים אלא שיכול לנכות הוצאות רפואות וכו'.

* תודתנו נתונה לרכז פנחס זלנדי שאסף בשבילנו רוב חומר הקונטרס, וגם להכו"ג ר' יצחק לויערנאך ורכז מנחם יעקובצין ורכז יצחק ערגר ורכז מיכאל נוינגר שהמליאו לנו מכתביהם.
** תשובות אלו הציב בגרס"ז ז"ל לשאלות שהציג לפניו רוב דוד פייסע ונרשמו ע"י הרכז המסובות ונפרסמו לראשונה בסי' מעשר כספים ש"ל ע"י איגוד "אנשי מדע שומרי תורה" בשנת תש"מ, ותשובות מן למדני המערכת שהרשו לנו העמקתו.

שאלה ג' אם ערך הסחורה עלה על ידי אינפלציה לעשר תוספת זו?

תשובה מסתבר שלא.

שאלה ד' איך מעשרים חפץ כמו יהלום או כפמתנה?

תשובה אינו צריך ללוות מאחרים או למכור המעשר ואז משלם רק כאשר מחליפם לכסף או מצריך ליתן מעשר מהכסף שיש לו מיד.

שאלה ה' מתי חל חיוב הפרשת מעשר ע"י החשבון או כאשר מקבל את הכסף למעשה?

תשובה לאחר שמקבל את הכסף.

שאלה ו' האם חייבים לעשר רווחים שקיבלו?

תשובה רבית דאורייתא חייב להחזיר, אבל להחזיר צריך להפריש מעשר אפילו מרבית דאורייתו.

שאלה ז' מתי חייבים לעשות חשבון מעשר?

תשובה פעם אחת בשנה בזמן שנוח לו.

שאלה ח' האם במקום לשלם כסף למען עבודה?

תשובה כן אפשר, סחורה לפי מה ששילם לו להרויח בה. ועבודה לפי 9/10 ממה שרגיל לקבל ע"י העבודה אינה שלו אלא של מעשר.

* ע"י לקמן במכתבים סי' ב' אות ב' וסי' ז' אות ב'.

נכוי הוצאות והפסד

שאלה ט' איזו הוצאות והפסדים מותר לנכ

תשובה מותר לנכות כל הפסדים אפילו הנשני בשנה אחת, אבל לא משנה אחת לחברתה, נייר, טלפון, שכר דירה של המשרד, גם מה שנפחת מפני השמוש הוי נמו בכלל הפסד, חשמל, תעמ אש"ל שלהן. (אבל צריך לעשות חשבון כמה האש מוציא בבית) נסיעות שאינן הכרחיות אלא רק לת הוא נוסע בתקוה שירוויח או כחלק של העבודה ע

קול

מעשר כספים

התורה

פז

שאלה ג' אם ערך הסחורה עלה על ידי אינפלציה או פיחות הכסף האם יפ' לעשר תוספת זו ?

תשובה מסתבר שלא.

שאלה ד' איך מעשרים חפץ כמו יהלום או ספר שניתן לו כמשכורת או הפח?

תשובה אינו צריך ללוות מאחרים או למכור את החפץ כדי ליתן את מעשר ואז משלם רק כאשר מחליפם לכסף או מוכרם, אבל אם יש לו כסף ריק ליתן מעשר מהכסף שיש לו מיד.

שאלה ה' מתי חל חיוב הפרשת מעשר על סוחר כאשר שולח את התשבון או כאשר מקבל את הכסף למעשה ?

תשובה לאחר שמקבל את הכסף.

שאלה ו' האם חייבים לעשר רווחים שקיבל באיסור כגון רבית ?

תשובה רבית דאורייתא חייב להחזיר, אבל אם מאיזו סיבה אינו יכול להחזיר צריך להפריש מעשר אפילו מרבית דאורייתא.

שאלה ז' מתי חייבים לעשות חשבון מעשר ?

תשובה פעם אחת בשנה בזמן שנוח לו.

שאלה ח' האם במקום לשלם כסף למעשר אפשר לתת סחורה או עבודה ?

תשובה כן אפשר, סחורה לפי מה ששילם הוא עם עוד 9/10 ממה שיכול להרוויח בה. ועבודה לפי 9/10 ממה שרגיל לקבל עבור עבודה כזאת. (1/10 הרווח והעבודה אינה שלו אלא של מעשר) ע"י לקמן במכתבים סי' ז' אות ז' וסי' ז' אות ז'.

נכוי הוצאות והפסדים

שאלה ט' איזו הוצאות והפסדים מותר לנכות ?

תשובה מותר לנכות כל הפסדים אפילו הפסדי עסק אחד מרווחי עסק השני בשנה אחת, אבל לא משנה אחת לחברתה, מותר לנכות הוצאות עבור נזיר, טלפון, שכר דירה של המשרד, גם מה שנפחת הערך של הרהיטים וכדומה מפני השמוש הוי נמי בכלל הפסד, חשמל, תעמולה, נסיעות הכרחיות וגם אש"ל שלהן. (אבל צריך לעשות חשבון כמה האש"ל עלה יותר ממה שבין כך מוציא בבית) נסיעות שאינן הכרחיות אלא רק לתענוג אין לנכות אלא רק אם הוא נוסע בתקוה שירוויח או כחלק של העבודה שלו, בגדי עבודה יש לנכות,

עשר כספים

דינים קבועים בשל שובות מבוססות על כה תשובות בפוסקים

התנות שכל עניןי ה אם אינו עושה את דאורייתא. להרבה מטרות שא של מעשר הוא אלא אבל אל יקדיש את פ דה, גם יתנה בתהיל מצוה או צדקה שא

זן או עצה טובה ? האם ז יותר מחומש, וכן או קש ממנו ואין אחרת זשגת די בחומש, ועביד, מבית המשפט, יאוש ?

ור הפסדים של רכוש 'אוש הואיל ואין חיוב יב). וכן פיצויים עבור פואות וכו'.

רס, וגם להכ"ג ר' נון : שכליאו לנו מכתבים פייסט ונרשמו ע"י הני מדע שומרי מורכ" נשנו

76

אם החתן צריך להפריש מעשר ממעות "דורן דרשה" שמקבל ממשתפי שמחתו

נראה שיש לו להחתן להפריש מעשר מכל שאר המעות שהחתן מקבל לקראת חתונתו (כגון הנקרא "דורן דרשה") כשאר מתנות מעות שהאדם מקבל.

וראיתי בס' אמת ליעקב להגר"י קמנצקי ז"ל (יו"ד רמ"ט הערה 132) שח"כ (ובחור בר מצוה) אין צריכין להפריש מעשר ממה שמקבלים דורנות (בין כסף ובין שו"כ) בליל שמחתם דהלא כשהנותן ישיא את בנו ובתו או יעשה בר מצוה לבנו יצטרכו הם להחזיר לו המתנות כמו שנתנו לו, כדרכו של עולם, ונמצא שאין זה מתנה כל עיקר, והוי כחליפין שחוזר חלילה עיי"ב, וצ"ע בדברך כלל לא החו"כ עצמו (או הבחור הבר מצוה) מחזירים כי אם ההורים, ונמצא דלגבי החו"כ (ובהבחר הב"מ) הוא מתנה גמורה להם לחלוטין.

ואין לומר טעם לפטור שיש סברא שהמעות שנותנים לו הם כדי שיהיה לו ממה לסדר לעצמו חפצי ביתו החדש שהוא הולך ומעמיד בע"ה, ונמצא כאילו נותנים לו החפצים שכתבנו בס' כ"ח שהמנהג שאין מפרישים מעשר על מתנות חפצים, דלמעשה אין הנותנים אומרים לו מידי ונתנוהו לו על מנת שיוכל לעשות עמהם הטוב בעיניו.

L

סימן ל"ג

שאלה - מי שמקבל כסף מהוריו (או מאחר) כדי להשיא עמו יוצ"ח אי צריך להפריש ממנו מעשר.

תשובה - אינו צריך (וליתר שאת יכוון שלא לזכות בהם

לעצמו). והוא לפי מה שכתבנו במק"א שאין האדם מחוייב להוציא ממון עצמו להשיא בניו או בנותיו (דלבנו אינו מחוייב ליתן כלום, ולבתו מחוייב רק ליתן בגדים לצורך שבת וימות החול של שנה הראשונה), וכתבנו שעל כן מותר להשיא צאצאיו מממון מעשר שלו, שכל מה שמוציא הוא צדקה, וממילא שמה שנותנים לו לסייע בידו להשיא יוצ"ח הם נותנים זה לצורך צדקה, ואינו מקבלו בשביל עצמו כלל (וצדקה אינו מחוייב להפריש מעשר לצדקה אחרת), והוא רק כגבאי צדקה שנותנים לו מעות צדקה לחלק לעניים (שזה עצמו צדקה הוא).

ועוד דכיון שהוא מקבלו בתורת צדקה (הכנסת כלה) וכבר כתבנו בס' מ"ז הלכמ"פ עני המקבל צדקה אינו מחוייב להפריש ממנו מעשר כספים.

ועוד כיון שנותנים לו בעד דבר מסויים (הכנסת כלה) אין לו רשות להוציא מעות אלו לדברים אחרים (שאינן לשנות מדעת הבעל הבית), ועוד שלא זכה בו לעצמו, אלא הם כפקדון בידו להוציאו בעד צרכי החתונה, ואף את"ל דמדרכבנן

יש חיוב על האדם להשיא יוצ"ח, מ"מ מצינו שחוב זה מוטל עליו בעצמו, סגי כשישתדל להמציא מאחרים מבעד הנישואין, וליתר שאת יכוון בה שאינו זוכה בהם לעצמו כלל.

והלום ראיתי נמי כיו"ב בס' צו ומשפט (פ"ה הערה נ דכשנותנים לאדם בעד רפואת או ניש בנו כיון שאין ההוצאות מוטלות ע ואין הוא אלא כשליח בעלמא לז בהמעות בעד בנו אין האב חייב לעט ועיי"ש שמביא מס' חקרי לב הל' צו (סי' ק"ב) שנסתפק בזה, והוא כתב ע דאין מקום לספק דבוראי אי"צ לעשו

סימן ל"ד

שאלה - אי צריך ליתן מעשר הממון "ירוש"ה שיו מאביו או אמו.

תשובה - צריך. בשלה"ק (ב מגילה הל' צדקה ומעט

מבואר לחיוב, ועיי"ש דאף שאביו כ הפריש מעשר מן ממון זה מ"מ עו שזכה הבן בהם יש לו לחזור ולעט דרשות הבן הוא רשות אחר (כמו שיכ לזכות עירובו ע"י בנו שאינו סמוך ו שולחנו) עיי"ש, והובא בפ"ת (סי' סק"א), וכן פשיטא ליה לבעמח"ס עוג שמואל בתשובה הנדפס בשו"ת ר' בצלג רנשבורג (סי' ל"ו) ושכן הורה הגי

ספר ויקון צו
ח א צדקה
ח א ק

דני שער כספ.

פוג"ל ל יבנאל צו גארענזס פל"א